

## Egyetemi intézet a gyermek- és ifjúsági irodalom tudományos kutatására

Az irodalomtudomány belső differenciálódása a gyermek- és ifjúsági irodalom kutatásában is pozitívan érezteti hatását Németországban.

Ha az irodalmon belül pl. a nőirodalom vagy a kisebbségek irodalma önálló kutatási területté válhatott, a specializálódás mindenképpen indokoltta tette, hogy a gyermek- és ifjúsági irodalom területe is azzá váljék.

A fenti tendencia a megjelenő művek nyomában erősödött meg, s eredményeként a gyermek- és ifjúsági irodalom tudományos kutatása az utóbbi két évtizedben óriási lendületet vett.

A kutatást igazi rangra emelte az a tény, hogy a gyermek- és ifjúsági irodalom – több egyetemen – bekerült az egyetemi diszciplinák közé, többnyire a német irodalmi tanszékek tantárgyi kínálatába. A Kölni Egyetemen a Német és Angol Nyelvi és Didaktikai Szeminárium csoportot alakított a kutatási terület gondozására: az Olvasáskutató és Gyermek- és Ifjúsági Média Csoportot. [Arbeitsstelle für Leseforschung und Kinder- und Jugendmedien (ALEKI) des Seminars für Deutsche und Englische Sprache.]

A frankfurti Johann Wolfgang Goethe-Egyetem önálló intézetet hozott létre, amikor megalakította az Ifjúsági Irodalomkutató Intézetet (Institut für Jugendbuchforschung.)

Az Intézet munkatársai Németország tekintélyes gyermek- és ifjúsági irodalomkutatói. Vezetője Hans-Heino Ewers egyetemi professzor, aki Klaus Doderl, az alapító igazgatótól vette át a stafétabotot. Az oktatók által meghirdetett előadásokat, szemináriumokat az egyetem német szakos hallgatói látogatják, egyrészt pedagógusjelöltek, másrészt azok a hallgatók, akik a tömegtájékoztatásban kívánnak ifjúsági- és gyermekirodalommal foglalkozni.

Az Intézet „Közlemények”-ben (Mitteilungen des Instituts für Jugendbuchforschung) teszi közzé a választható tantárgyak címét. Néhány cím az 1995/96-os tanévből:

- A lányregény története
- A halál mint téma a gyermekirodalomban
- Kortárs szerzők bemutatása
- Az iskola ábrázolása a gyermek- és ifjúsági irodalomban
- Modern ifjúsági regények az irodalomórán
- Detektív- és bűnügyi történetek gyerekeknek
- A Harmadik Birodalom és a holocaust a gyermek- és ifjúsági irodalomban
- A szélsőjobboldali politikai irányzat ábrázolása az irodalomban
- Gyermek- és ifjúsági irodalom és interkulturális megértés



Ugyanúgy megtalálható a „Közlemények”-ben a hallgatók által írt szakdolgozatok címének listája is. Az igen attraktív listáról íme néhány:

- A lányok és a család ábrázolása a gyermek- és ifjúsági irodalomban a 18. sz. végén
- Családi jelenetek és családi struktúrák Christine Nöstlinger, gyermek- és ifjúsági műveiben
- A kábítószer-fogyasztás mint motívum az ifjúsági irodalomban
- Az 1970-es gyermekirodalmi reform egy könyvkiadó történetének tükrében

Az Intézet és kb. 80 000 kötetes könyvtára természetesen a doktori disszertációk készítéséhez is megfelelő helyszín.

Az Intézet munkatársainak könyveiről, publikációs tevékenységéről Klaus Doderer szerkesztette a világ gyermek- és ifjúsági irodalmának német nyelven megjelent legnagyobb vállalkozását, a Gyermek- és ifjúsági irodalmi lexikont [Lexikon der Kinder- und Jugendliteratur. Hrsg.: Klaus Doderer], amelynek legújabb kiadása 2810 oldalon (4 kötet) 1995-ben jelent meg.

Jelentős új tanulmánygyűjtemények az Intézet munkatársainak szerkesztésében:

1. Hans-Heino Ewers (Hrsg.): **Jugendkultur in Adoleszenzroman**  
Juventa Verlag Weinheim München 1994  
[Az ifjúság kultúrája az adolescenszregényben]
2. Hans-Heino Ewers, Gertrud Lehnert, Emer O'Sullivan (Hrsg.): **Kinderliteratur im interkulturellen Prozeß**  
Studien zur allgemeinen und vergleichenden Kinderliteratur wissenschaft  
J. B. Metzler Verlag Stuttgart Weimar 1995.
3. Hannelore Daubert, Hans-Heino Ewers (Hrsg.): **Veränderte Kindheit in der aktuellen Kinderliteratur**  
Westermann 1995.  
[A megváltozott gyermekkor az aktuális gyermekirodalomban]
4. Bernd Dolle – Weinkauff, Hans-Heino Ewers (Hrsg.): **Theorien der Jugendliteratur**  
Beiträge zur Kinder- und Jugendliteraturkritik seit Heinrich Wohlgast  
Juventa Verlag Weinheim und München 1996.  
[Az ifjúsági művek elmélete. Adalékok a gyermek és ifjúsági irodalom kritikájához Heinrich Wohlgast óta]

A fenti tudományos publikációk nélkülözhetetlenek az európai szintű gyermek- és ifjúsági irodalomkutatáshoz.

Tanulmányozásuk új impulzusokat ad a magyar gyermek- és ifjúsági irodalom kutatásához, és jó segítséget nyújt – miként ezen írás szerzőjének is – az összehasonlító jellegű kutatómunkához.

Lipócziné dr. Csabai Sarolta

## FÓRUM

A 3K júliusi számában közölt levélváltással a vita Vadász János és Vajda Erik között nem zárult le, de a szerkesztőbizottság úgy ítélte meg, hogy a vita eltávolodik a szakmától, illetve a törvény tartalmától, ezért annak már nem ad fórumot.

## A MŰVELŐDÉSI ÉS KÖZOKTATÁSI MINISZTERIUM PÁLYÁZATI FELHÍVÁSA

A Művelődési és Közoktatási Minisztérium pályázatot hirdet  
közkönyvtárt fenntartó és támogató helyi önkormányzatok részére a

### „Könyvtárpártoló Önkormányzat – 1997” cím elnyerésére.

Pályázhatnak azok az önkormányzatok, melyek önállóan, vagy társulási formában közkönyvtárt tartanak fenn, illetve közkönyvtár fenntartását támogatják.

A pályázatok 1997. október 15-ig beérkezőleg nyújthatók be az MKM Ügyfélszolgálati Irodáján és a megyei könyvtárakban beszerezhető adatlap kitöltésével, kizárólag postai úton a Közművelődési Főosztály címére „Könyvtárpártoló Önkormányzat – 1997” megjelöléssel (1884 Budapest, Pf. 1.). A határidőn túl érkező pályázatokat a kiíró érvénytelennek tekinti.

Az eredményesen pályázó önkormányzatoknak a művelődési miniszter a „Könyvtárpártoló Önkormányzat – 1997” címet adományozza. A címhez kategóriánként megállapított pénzügyi támogatás járul, melyet a település kulturális életének fejlesztésére kell fordítani.

A következő pályázati kiírás időszakában – 1998-ban – a minisztérium be kívánja mutatni a nyilvánosságnak a támogatás felhasználásának módját és eredményeit.

A pályázatot az alábbi két kategóriában hirdetjük meg:

- A) könyvtárt fenntartó önkormányzatok,
- B) könyvtár fenntartását támogató önkormányzatok.

Az elnyerhető támogatások:

A)		B)	
I. helyezett	1 millió Ft	I. helyezett	300 ezer Ft
II. helyezett	800 ezer Ft	II. helyezett	200 ezer Ft
III. helyezett	600 ezer Ft	III. helyezett	100 ezer Ft

A könyvtárfenntartók kategóriájában további alcsoportokra bontjuk a községek, városok és megyei jogú városok, fővárosi kerületek, megyék és főváros pályázatait.

A címek átadására 1997 novemberében kerül sor.

A pályázattal kapcsolatos felvilágosítás a Közművelődési Főosztály címén és telefonszámán (302-0600/1696) kérhető.

**dr. Magyar Bálint**  
sk.

## A könyv, könyvtár múltja és jelene egy erdélyi kisváros életében

Az 1867-es kiegyezést követő gazdasági, társadalmi és politikai fejlődés természetszerű velejárója volt a kulturális téren bekövetkezett fejlődés, melynek közvetlen mozgatója a polgárosodó társadalom átalakuló, modernizálódó művelődési igénye volt.

A magyar társadalom ilyen irányú igényeinek kielégítése az 1870–80-as évek folyamán az intézmények kétféle típusának rendszerében ment végbe. Az egyik típus az egész országban egységes rendszerben és módon működő intézmények hálózata. A másik típusba a különféle regionális, helyi vagy szakmai jellegű intézmények tartoznak, melyek céljukat, jellegüket tekintve egymástól tájanként, helységenként többé-kevésbé eltértek.

Ez a kulturális fellendülés jellemzi a Székelyföldet is. A *Nemere* 1874. augusztus 19-i számában olvasható a „Felhívás a székely művelődési és közigazdasági egyletbe való belépésre”: „Az egylet a székelyföldi lakosok szellemi és anyagi előhaladásának fejlesztésére törekszik... És mindezt főként társadalmi úton, a résztvevők jóakarásával és kitartó működésével akarja létesíteni”.

Megalakulnak a vidéki kulturális egyletek, a falusi, mezővárosi olvasóegyletek, olvasóköri. Erősödik az igény a regionális-helyi közgyűjtemények, elsősorban könyvtárak és múzeumok létesítésére. Bár 1885-ben Magyarországon 1245 közkönyvtárat mutatott ki a statisztika, csaknem 4 millió kötet könyvvel, túlnyomó részük iskolák, egyházi testületek és kaszinók tulajdonában volt. A világi alapítású, modernebb anyagú, újabb könyvtárak állománya meglehetősen kicsiny, és ebben a korban vidéken általában még hiányzik a nagyszabású, valóban nyilvános modern könyvtár<sup>1</sup>.

Kozma Ferenc „A Székelyföld közigazdasági és közművelődési állapota” című, 1879-ben Budapesten megjelent könyve szerint „... a székelyföldi nyilvános könyvtárak száma a következő: a Teleki Könyvtár 1, gimnáziumi, reáliskolai és tanítóképezdei 19, felső nép- és polgári iskolai 7, népiskolai 12, kaszinó féle olvasó egyleteké 7, népkönyvtár 26. Összesen 162 nyilvános könyvtár, mintegy 90 000 kötet könyvvel”<sup>2</sup>.

A kaszinó féle olvasóegyletek között Kovászna nem szerepel. A 444. oldalon felsorolt Háromszék megyei népkönyvtárak között is csak Ilyefalva, Dálnok és

<sup>1</sup> *Magyarország története. 1848–1890. Budapest: Akadémiai Kiadó, 1987. II. k. 1395–1426. p.*

<sup>2</sup> *Kozma Ferenc „A Székelyföld közigazdasági és közművelődési állapota. Bp. 1879. 443–445. p.*

Zágon fordul elő. Esetleg a 445. oldalon szereplő népiskolai könyvtárak egyike működhetett Kovásznán.

A korabeli dokumentumok szerint<sup>3</sup> Kovászna község az akkori Háromszék megye orbai járásának központja, a járás szolgabírói hivatalának székhelye, 1869-ben 3576, 1910-ben 5451 magyar és román lakossal. Van járásbíróháza, telekkönyve, adóhivatala, takarékpénztára, ipar- és hitelszövetkezete, két gőzfűrésze, élénk fakereskedése, vasútállomása, posta- és távíróhivatala, heti és országos vására. Gazdasági profilját elsősorban a mezőgazdaság, a múlt század végétől fellendülő faipar (kitermelés és feldolgozás), valamint a kézműipar (a híres kovásznai posztó) határozza meg. Emellett nevezetes volt sokféle és ritka ásványvizes forrásairól, amelyek közül legnevezetesebb a község közepén fakadó Pokolsár. Ivó- és gyógyvizei az 1882-es évben Triesztben tartott osztrák–magyar kiállításon bronzérmert nyertek. Ez a siker elősegítette Kovászna hírének terjedését, ami az idegenforgalom növekedéséhez vezetett. Egymás után születtek a fürdőlétesítmények, melyek léte jelentős változást eredményezett a lakosság társadalmi összetételében és kulturális igényeiben is. Ily módon már a múlt század 80-as éveitől polgárosodottabb volt, mint a környező falvak.

A megszülető olvasóegyletek könyvállományai képezték az első nyilvános könyvtárak állományát. A gyarapítás kizárólag társadalmi hozzájárulás, bálók bevételei és adományok alapján történt.

Mivel az akkori könyvtárak könyvállományáról semmilyen nyilvántartás nem maradt ránk, a róluk szóló információt a korabeli sajtó itt-ott fellelhető hiányos kollektói, az Orbai Ev. -Református Egyházmegyének, valamint a Kovászna és Vidéke Ipartestületének közgyűlési jegyzőkönyvei szolgáltatták.

A legkorábbi információnk az olvasóegyletről a *Nemere* 1881. február 17-i számában található: „a Kovásznai Olvasóegylet bálja minden farsangon jól szokott sikerülni” – olvashatjuk, s ennek alapján arra következtethetünk, hogy az egylet már korábban létezett, de a megalakulási éve nem ismeretes.

Azt nem tudjuk, hogy milyen intézménynek vagy szervezetnek a védnöksége alatt működött, mint ahogy azt sem, hogy a bálók bevételeiből megvásárolt könyvek milyen gazdag állományt képeztek, és ezt hol helyezték el.

Azokban az években mindig Kovásznán nyaralt Jakab Ödön székely költő, aki több cikket írt a településről, népszerűsítve városunkat. A *Székely Nemzet* 1885. július 12-i számában közölt fürdői levélben ez áll: „... Jakab Ödön hírneves magyar író ... ez évben is éppen olyan szépen és önzetlenül meg fogja énekelni a kovásznai fürdőket, mint a múlt évben”.

Az Erdélyi Magyar Közművelődési Egyesület 1885-ös megalakulása újabb fellendülést eredményezett Erdély művelődési életében, így a Székelyföldön is. Újabb művelődési, olvasóegyletek alakultak, most már az EMKE égisze alatt.

A *Székelyföld* 1891. szeptember 24-i száma arról ír, hogy „Üdvös mozgalom indult meg Kovásznán egy polgári olvasóegylet létesítése tárgyában. Tekintve, hogy ezen egyesület élén álló tekintélyes férfiak a népet igyekeznek a haladás és

<sup>3</sup> *Székely Közlöny* 1880. dec. 29., *Révai Nagy Lexikon XII. kötet* 100. p., Horváth Ida: *Háromszéki medence Budapest, 1915. 52. p.*

közművelődés mezejére koncentrálni... Kívánjuk, hogy a nemes célú intézmény, melynek már eddig mintegy 30 pártoló tagja van, a társadalom javára kezdhesse meg pályafutását.” Hogy létrejött-e ez az egyesület, és meddig működött, arról nincs információnk, de a *Székely Nemzet* 1900. március 14-i száma egy újabb olvasóegyesület megalakulásáról szól, és ez már a „Kovásznai EMKE Olvasóegyesület” nevet viseli, elnöke pedig nem más, mint Ignác László református lelkész, neves író-nőnk, Ignác Rózsa édesapja, aki 1898–1919-ig volt lelkész, majd esperes Kovásznán.

Ignác Rózsa tehát városunkban született és ott töltötte gyermekéveit. Több művében megemlékezik szülőhelyéről („Családi mondanakör”, „Ikerpályáimon”).

Az MKE olvasóegyesület is a bálók, fillérestélyek jövedelméből építette könyvállományát. Erre vonatkozóan csak egy információnk van. A *Székely Nemzet* 1901. január 11-i számában arról tudósít, hogy: „A Kovásznai EMKE Olvasókör f.h. 5-én sikerült fillérestélyt rendezett”.

Mivel az EMKE-nek a székháza csak később létesült, a könyvtár állományát az egyháznál kezelték. Semmilyen nyilvántartás nem maradt erről a könyvállományról.

Az első világháborút követő nagy nemzeti trauma kihatott a művelődési életre is. Az elalélt vagy teljesen megszűnt polgári művelődési intézményeink hiányát igyekezett pótolni az egyház a belmisszió megindításával az előállított nagy lelki szükségletnek megfelelően. A leghamarabb talpra állt EMKE Daloskör (dalárda) már 1924-ben serleggel tért haza az országos versenyről. Az 1929-ben megtartott kovásznai dalostalálkozó idején<sup>4</sup> – melyen az MKE Dalkör megalakulásának 20. évfordulóját ünnepelték – nyilvánvalóvá vált egy épületnek a szükségessége. Ekkor döntött az egyházközség vezetősége arról, hogy az egyház tulajdonában lévő kántori lakot és bérházat átadja a közhasználatnak. Így kerül sor 1930. január 26-án a kultúrház felavatására<sup>5</sup>, melyben a könyvtár is helyet kapott. Mivel a daloskör uralta a művelődési életet, a kovásznaiak tudatában az „EMKE Dalárda Könyvtára” megnevezés maradt fenn. Az egyházi irányítás és támogatás továbbra is fennállt. Erre utal az 1935. október 9-én készült egyházmegyei közgyűlési jegyzőkönyv is. Eszerint a jelenlevő papi testület megtárgyalta az általános gazdasági szövetkezet „Hasznos könyvtár” címen megindítandó népkönyvtár kérdését, és elhatározták, hogy a lelkészek és az egyházi egyesületek támogatni fogják az „AGISZ”-t, és beszerzik annak igen hasznos és olcsó kiadványait. A beszerzett új könyvek az EMKE Dalárda Könyvtárához kerültek. A könyvállományt adományokkal gyarapították. Erről a könyvtárról sem maradt semmilyen nyilvántartás, Ezért csak az idősebbektől tudjuk, hogy ami a háborús pusztítás után megmaradt, azt az 50-es évek elején összecsomagolták, és elvitték a rajonhoz. Egyesek szerint a 40-es évek végén sokat el is égettek. A tény, hogy az 1948-ban létesített, Móricz Zsigmond nevet viselő kultúrotthon könyvtárának leltára már csak az 1945 után megjelent könyveket tartalmazza. Csupán a kékre festett, tulipános bútorzatból őriz néhány darabot a városi könyvtár.

<sup>4</sup> *Székely Nép* 1929. máj. 9.

<sup>5</sup> *Székely Nép* 1930. jan. 23.

A múlt századi kovásznai olvasóegyletek között jelentős helyet foglal el a *Kaszinó Olvasóegylet*. Hogy a kaszinó mint intézmény mikor létesült, arról adatunk nincs, de a Székely Nemzet 1883. augusztus 14.-i száma így ír „Kovásznai fürdőélet” című cikkében: „...Aki néha a zajtól elvonultan óhajt élvezetet keresni, megtalálja azt a helybeli kaszinóban, hol politikai, szépirodalmi és élclapokat bőven talál a 3 hónapos tartammal bíró fürdőévad alatt 50 koronáért”. A Kaszinó Olvasóegylet megalakulásának évét nem ismerjük, de 1891 előtt kellett történnie. Az elébb említett polgári egylet megalakulására célzó idézetben utalás van arra, hogy ez a második ilyen jellegű egylet lesz Kovásznán. Az első tehát csak a Kaszinó Olvasóegylet lehet, mely 1891-ben már működött, hisz a Székely Nemzet 1887. január 18-i száma egy kaszinó könyvtár alapjára rendezett tánccal egybekötött fillérestélyről számol be. A Székely Híradó 1893. december 14-i számában olvashatjuk, hogy a Kovásznai Kaszinó a jövő év január 6-án zártkörű táncestélyt rendez Jókai ötven éves írói jubileuma alkalmából. A derék olvasóegylet hírneves íróink összegyűjtött munkáit megrendelte, s mivel anyagi helyzete az azért járó összeget nagy megszorítások nélkül nem bírná ki, ezen estély jövedelmét fogja e célra felhasználni”. Ugyancsak a Székely Nemzet ír egy, az olvasóegylet könyvtára gyarapítására szolgáló bárról az 1900. jan. 8-i számában.

A Kovásznai Kaszinó báljai híresek voltak, megyeszerte nyilvántartottak, s gyakran megtisztelte őket jelenlétével a főispán is. Így a bevétel is jelentős pénzalapot biztosított a könyvtár állományának gyarapításához. Tekintettel arra, hogy a kaszinót kimondottan az „úri” réteg látogatta, a módosabb, tekintélyesebb emberek, gyakori volt az adományozás is. Erre utal az 1900. január 26-i Székely Nemzet „A Kovásznai Kaszinó újabban is nagyobb adományban részesült szeretett elnöke Hellaki Attila erbai járási főszolgabíró részéről. Az ‘Osztrák–Magyar Monarchia’ c. könyv eddig megjelent köteteit pompás díszkötésben a vezetése alatt álló kaszinónak adományozta, s ezzel mintegy 400 koronával emelte a Kovásznai Kaszinó értékét”.

Az 1909-ben megjelent „Magyar Fürdőkalauz”-ban olvashatjuk, hogy: „Kovásznán van egy igen szép könyvtárral bíró Casino, mely különféle lapokat is járat. A Casinóba a fürdővendégek 1 korona havidíjért beiratkozhatnak”.<sup>6</sup>

A Kaszinó további sorsáról azt tudjuk, hogy 1924-ben még működött. Stahl, H. a „Covasna” című, 1924-ben megjelent fürdőkalauza 16. oldalán említi a kaszinót, a 20-as évek végére azonban már megszűnt a hatósági zaklatások miatt. Helyére a posta költözött, a bálteremben pedig, mely tanúja volt annyi híres, fényes bálnak, a mozi rendezkedett be. A könyvtár állománya a református egyházhoz került, tekintettel arra, hogy a Kaszinó épülete annak tulajdonát képezte. (Deák Imre birtokos, a kaszinó 1904. évi építője, gyermeke nem lévén, az egyházra hagyta).

A Székely Nép 1940. december 12-i száma arról tudósít, hogy újra megalakult a Kovásznai Kaszinó. Az olvasókör tagjai sorába mintegy 100 tag iratkozott be azonnal. A tisztviselőkart és a vezetőséget is megválasztották. Arra viszont már

---

<sup>6</sup> *Magyar fürdőkalauz. Bp., 1909. 188.p.*



senki sem emlékszik, hogy az alatt a nagyon rövid idő alatt a régi helyén működött-e a kaszinó vagy sem.

Az idős kovásznaiak tudatában él ezen kívül az egyház régi könyvtárának emléke is, mely meglehetősen gazdag világi könyvállománnyal is rendelkezett. Az Orbai Ev.-Református Egyházmegye közgyűlési jegyzőkönyveiben gyakran fordul elő utalás az ún. papi könyvtárra.

Az 1887. április 13-án Zabolán írt jegyzőkönyv<sup>7</sup> e könyvtár kovásznai alapítási dokumentumának is tekinthető.

Az 1888. június 20-i keltezésű jegyzőkönyv<sup>8</sup> 4. pontja így szól: „Beterjesztetnek az egyházmegye közpénzekből vezetett számadások az 1887.-ik évről”. A c. alpontban „Könyvtári alap” szerepel. Hogy ez a bevétel honnan származott, azt nem tudhatjuk. Talán a könyvkölcsönzési díjakból?

A könyvtár további helyzetéről az 1895-ös február 2-i jegyzőkönyvből értesülünk:

„Elekes László egyházi könyvtárnok jelenti, hogy a levéltár rendbeszedett, de a könyvtárról leltár nincs, egyben indítványozza, hogy az egyházmegye és az egyes egyházközségek története a millenniumra irassék meg. Az egyházmegye könyv- és levéltára legyen felleltározva.”

A következő 23 évből semmilyen adatunk nincsen a papi könyvtárra vonatkozóan.

Az 1918. szeptember 28-i közgyűlési jegyzőkönyv szerint a közgyűlés Ignác László esperes féltő, gondoskodó irányításával kimondja, hogy a muzeális értékű könyveket átadják a Székely Nemzeti Múzeumnak. Arról, hogy végül is hány kötet jutott a múzeum birtokába, és mennyi maradt a papi könyvtárnál, adatunk nincs.

A papi könyvtár további sorsáról írásbeli információnk nincs. A könyvállomány megcsappant. Jelenleg az egyház mintegy 300 kötet könyvvel rendelkezik.

Kovászna régi könyvtári hálózatába beletartozik, ha nem is nagy jelentőséggel, az *ipartestület könyvtára* is.

Az ipartestület könyvtáralapítási dokumentumának az 1929. szeptember 22-én írt jegyzőkönyvet is tekinthetjük. Ebben a jegyzőkönyvben ismertetik a „Temetkezési segélyosztály” hárszabályát, melynek 3. pontja szerint „... az osztály célja a tagok összetartandóságának érzését fejleszteni. Továbbá anyagi erejéhez mérten azoknak és hozzátartozóiknak anyagi segítséget nyújtani. E célból öszszejöveteleket, felolvasásokat, estélyeket rendez, könyvtárat létesít és megfelelő lapokat bocsájt a saját helyiségében a tagjai rendelkezésére”.

Hogy a könyvtáralapítás meglehetősen nehezen indult, azt bizonyítja az 1936. szeptember 8-án írt közgyűlési jegyzőkönyv: „Az elnök ismerteti az előljárással az Aradi Iparos Otthon vezetősége által küldött könyvet és a vezetőség kérését. ad.7. Előljárással tudomásul veszi, egyhangúlag kimondja: mivel a testület

<sup>7</sup> Az Orbai Ev.-Református Egyházmegye Közgyűlési jegyzőkönyve. 1887. ápr. 3.

<sup>8</sup> Kovászna és Vidéke Ipartestületének Közgyűlési jegyzőkönyve. 1929. szept. 22.

nagyon gyenge anyagi viszonyok között él, éppen úgy az iparosok is, a jelzett 150 lei árban kéri a Testület elnökének Korondi Árpádnak mint magánszemélynek átutalni, hogy a könyv ne küldessék vissza.”

1935. január 14-én ezt olvashatjuk a jegyzőkönyvben: „A Csíkszeredai Ipartestület által küldött emlékkönyvet (50 éves jubileumi emlékkönyv) megtartják és a pénztárnok jogot kap az ára elküldésére”.

A jegyzőkönyvek sora 1936-ban megszakadt. Hogy végül is hány kötetes volt a könyvtár, arról frásbeli információnk nincs, csupán az idősebbektől tudjuk, hogy volt könyvtár, de a háború alatt az emberi gonoszság prédájává vált.<sup>9</sup>

A 30-as évektől kezdődően 1948-ig Kovásznán működött két magánkézben lévő kölcsönkönyvtár is:

1. Az 1934-ben létesült, Turóczy Pál, majd 1940-től Turóczy Zoltán vezette könyvkereskedés és kölcsönkönyvtár, kb. 800 kötettel. Bérlet formájában kölcsönöztek.
2. A Magyar Rezső vezette kölcsönkönyvtár, amely a jelenlegi városi könyvtár épületének sarkán lévő vegyes üzletben működött. Mindkettő az államosítással szűnt meg.<sup>10</sup>

Városunk könyves múltjához tartozik az is, hogy 1900-ban *román közművelődési fiókegylet* alakult Kovásznán, melyről a Székely Nemzet 1900. június 25-i száma tudósít a Nagyszebenben kiadott „Gazeta” című lap nyomán. (Valószínűleg az „Astra” Kulturális Egyesület sugallatára). Eszerint a fiókegylet a háromszéki és csíki románokból alakult 11 rendes és 51 pártoló taggal. Négy szebeni papnövendék szervezte. A rendes tagok 10 koronát, a pártolók 5 koronát fizettek. A kovásznaiak 2 koronával járultak hozzá a pártoláshoz. Összesen 207 korona gyűlt össze. A kovásznai pártoló tagok: Manea Alexe, Fortuna Florea, Basarab Susana, Dobroa Nicolae tanító és Fortuna Constantia. A művelődési egyesület célja, hogy román könyvvel és újsággal lássa el az érdeklődőket.

1926-tól ismét művelődési egyesület alakult. Létrehozták az „Astra” könyvtárt 800 kötet könyvvel az iskolában. Ezt pedagógusok kezelték.

1939-ben megalakult a „Miorita” szövetkezet, melynek programja kulturális célokat is tartalmazott. Mivel szervezői és vezetői tanítók voltak, jelentős teret biztosítottak a vajnafalviak művelődési életének megszervezésére is. A könyvtár is jelentős mennyiségű könyvvel gyarapodott. 1940-ben a szövetkezet megszűnt, de 1944-ben újra szervezték, és 1948-ig működött. A régi kiadású román nyelvű könyvek sorsa ezután ugyanaz lett, ami a magyar nyelvűeké: eltűntek.

1946-ban Kovászna művelődési életének irányítását a Magyar Népi Szövetség vette át. E szövetség elnökéről, Havadtóty Sándorról el kell mondanunk, hogy 1920-tól 1963-ig volt református lelkész Kovásznán, és a két világháború közötti nagyon nehéz időkben ő volt a város művelődési életének lelke, a fő mozgató ereje.

---

<sup>9</sup> Olosz Gyula (83 éves) szóbeli közlése.

<sup>10</sup> Turóczy György (72 éves) szóbeli közlése.

Megalakult a Vegyes Szakszervezet is. Mindkét székházba kerültek könyvek: a szakszervezeteknél főleg politikai és gyermekkönyvek voltak.<sup>11</sup>

1948-ban a kultúrotthon könyvtárának 634 kötet könyve volt, újság és folyóirat pedig 12 féle. Az akkori nyilvántartásból nem állapítható meg a beiratkozott olvasók száma, csupán a kikölcsönzött köteteké – ez 1948-ban 234 volt. A kölcsönzést pedagógusok végezték. Kezdetben naponta, majd 2 naponként, azután pedig hetenként egy napon 1-2 órát.

A romániai könyvtárak életében jelentős változást hozott a Minisztertanács 1542/1951. számú határozata, melynek értelmében megszervezték az országos közkönyvtári hálózatot. Kovásznán is létrehozták a *független városi könyvtárat* 1952. október 1-én. Kinevezték az első fizetett könyvtárost Kozma Melinda személyében.

A megalakuló városi könyvtár állományát a kultúrotthon könyvtárából, valamint a lakosság körében végzett gyűjtési akció eredményeként begyűlt könyvek-ből építették fel. Tekintettel arra, hogy az akkori könyvtárak könyvállományát csak szocialista kiadóban megjelent könyvek képezhették, a régi könyvtárak még itt-ott megtalálható töredékei nem jöhettek számításba.

Az akkori kultúrpolitika egyébként is rányomta bélyegét a könyvtárak tevékenységére. Fellapozva a korabeli jelentéseket, munkaterveket, mosolyognunk kell némely elváráson, követelményen. De minden humor ellenére le kell vennünk kalapunkat az előtt a hősies helytállás előtt, amit a közkönyvtárak megalakulásától mintegy 20 éven át könyvtárosaink tanúsítottak.

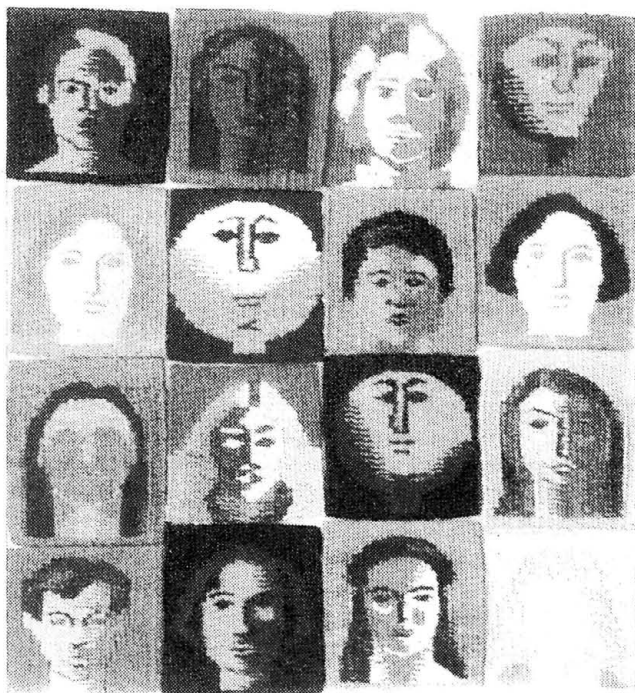
A propagandisztikus jelleg uralma ellenére van ugyanis az 50-es, 60-as évekbeli könyvtár- és olvasószervezésnek egy elévülhetetlen érdeme. Mozgósító erővel hatott, tömegeket mozgatót, olvasásra, könyvtárlátogatásra nevelt. Meggyőződésem, hogy az akkor felnőtt nemzedék olvasó ember maradt a televízió és a video korában is. Vajon a mai fiatalokról elmondhatjuk-e ugyanezt 20 év múlva?

A független városi könyvtár a megalakulásakor 761 kötet könyvvel rendelkezett. A most már állami költségvetésből biztosított könyvvásárlási alap azonban nagyon kevés volt. Ha ezt nem pótolták volna egyes intézmények vagy magán-személyek adományai, nagyon nehezen gyarapodott volna a könyvállomány.

Az első komolyabb adomány – 552 kötet – 1962-ben érkezett a Nemzeti Könyvalaptól, Stefan Gruianak (Művelődési Minisztérium Könyvtári Szakosztály) a közbenjárása nyomán. Ezt az 1961-ben szervezett könyvtárosképző tanfolyamon 10-es átlaggal végzett könyvtárosok által vezetett könyvtárak kapták. 1963-ban 217, 1964-ben 169, 1968-ban 1211 kötet érkezett, több alkalommal adományozott könyveket a helyi fogyasztási szövetkezet. Az asztalosüzem 1982-ben teljes könyvállományát a városi könyvtárnak adományozta. 1978-tól rendszeresen kaptunk könyvet a Széchenyi Könyvtártól. 1986-ban ezt a folyamatot betiltották. A rendszerváltás után 3 alkalommal kaptunk tőlük, szintén 3 alkalommal a testvérváros, Nagykanizsa városi könyvtárától, a Kovászna Megyei Könyvtártól, a Buenos Airesi Hungária Egyesület kölcsönkönyvtárától és nagyon

---

<sup>11</sup> *Registru unic pentru evidenta activitatii caminelor culturale si casele de citit.*



sok magánszemélytől. A könyvállomány lényeges gyarapítását azonban az időközben megnövekedett költségvetési alap biztosította.

A mellékelt kimutatáson követni lehet a könyvek számának emelkedését az 1953-as 761 darabtól az 1994-es 57193-ig.

Mivel már a 60-as évek elején saját könyvkötő felszerelést sikerült beszereznünk, társadalmi segítséggel (tanulók, egyetemisták, nyugdíjasok) rendszeresíteni tudtuk a könyvek javítását. Így a 43 év alatt csak mintegy 5000 kötetet kellett kivennünk rongálódás miatt. Annál többet írtunk le az utasításra végzett „tartalmi tisztogatások” alkalmával.

1994-ben a könyvállomány tartalmilag és nyelvi szempontból a következőképpen oszlott meg:

Összesen	Filozófia, polit., gazd. történelem	Műszaki és term. tud., technika	Nyelvészet, irodalom	Általános művek, művészet, sport, életrajzok	Román nyelvű	Magyar nyelvű	Egyéb nyelvű
57193	4661	6851	41808	3863	31001	25634	558

Kovászna lakóinak száma az 1992-es népszámlálás idején 12476 volt. Román nemzetiségű 3900, magyar nemzetiségű 8423, más nemzetiségű 153. Ehhez még hozzáadódik, hogy a városban lehetőség van évi mintegy 39-40000 fürdővendég fogadására.

Így a Kovásznai Városi Könyvtár tevékenységét mindig kettős cél határozta meg: a város lakosainak könyvellátásán kívül biztosítania kell az idelátogató fürdővendégek olvasási igényének kielégítését is.

Az olvasótábor szervezése, a lakosság könyvtárhoz szoktatása éveket vett igénybe. Az egész várost átfogó szervező munkát, az olvasókörök és házikönyvtárak megszervezését önkéntes munkacsoport segítette. Az 50-es évek végén 14 házikönyvtár működött 25-50 olvasóval. 1956-ban hat olvasókört szerveztek a nöbizottság és a pedagógusok segítségével. 1962-ben, az újjászervezés évében 20 olvasókör működött, azonban ezek száma a gyárak és szállodák felépülése, a nők jelentős részének munkavállalása következtében csökkent, majd a televízió térhódításával teljesen meg is szűnt. A mellékelt kimutatáson áttekinthetjük az olvasók és a kölcsönzött könyvek számának az alakulását 1953-tól 1994-ig, tízévenkénti bontásban:

Év	Olvasók száma	kölcsönzött kötetek száma
1953	245	843
1963	1912	18053
1973	2461	27715
1983	3391	44752
1993	1767	31412

Az olvasók számának gyarapodási ütemét időnként megzavarta a nagyon gyakori költözés, mely hetekre, sőt hónapokra szüneteltette az olvasószolgálatot. A városi könyvtár 43 éves történelme alatt 13 alkalommal költözött. A kezdeti időben a minden évi, majd a háromévenkénti, az utóbbi 20 évben az öt évenkénti alapelvtárak szintén gátolták a szakmai munkát.

A rendszerváltás után jelentős csökkenés észlelhető az olvasók létszámát illetően. Míg a megelőző mintegy 15 évben 3000 fölött volt a számuk, ez 1990-től fokozatosan lecsökkent, mintegy 1300-ra. Ennek oka a város idegenforgalmának leromlása. A pangó szállodákból évente 300-400 vendég iratkozik csak a be a könyvtárba, szemben az azelőtti 1600-1700-zal. A helybeli olvasók száma nem csökkent.

1953. július 1-től Kozma Melinda könyvtárost Bibó Rozália váltotta fel. 1956. január 1-től ismét Kozma Melinda következett. 1957 júliusától Olosz Júlia folytatta a munkát. 1960. október 15-től a könyvtárat Kőnczey Margit vezeti immár 35 éve. 1968-ban – a rajon megszűnésekor – kaptuk meg a második könyvtárosi státust, ezt Zágonyi Jenő töltötte be. 1969 júniusában őt Pázi Margit váltotta fel. 1990. április 1-től háromra gyarapodott a könyvtárosok száma Szakács Tatianával.

1968-tól, mióta 2 könyvtáros látta el a teendőket, több lehetőség adódott arra, hogy a könyvkölcsönzésen kívül kiterjesszük tevékenységünket más népművelési formákra is. Így 1968 és 1985 között a kovásznai író-olvasó találkozókat jelentős részét – évente 3-4-et – a városi könyvtár szervezte, teltházassal. Vendégünk volt Kacsó Sándor, Horváth István, Balogh Edgár, Hervay Gizella. Több alkalommal Kányádi Sándor, Farkas Árpád, Magyar Lajos, Magdán László, Maria Banus, Marin Sorescu, Florica C. Campan, Romulus Guga és még nagyon sokan mások. A könyvtár életében külön ünnepet jelentettek a kovásznai szerzőkkel szervezett találkozók, egy-egy új könyvük megjelenése alkalmával. Így került sor találkozóra több alkalommal Gazda Józseffel, Fábian Ernővel és Gazdáné Olosz Ella textilművésznővel. A Gazda házaspár külföldi útjairól szóló vetített képes előadások szintén nagy népszerűségnek örvendtek.

Ennek a folyamatnak az ilyen jellegű rendezvényeket megtiltó intézkedések vetettek véget.

1966-tól népszerűek voltak a líceummal közösen rendezett irodalmi estek, melyeket Gazda József és Bagu Rodica tanárok rendeztek más helyiségekben. Két felnőtt szavalócsoporthoz volt: magyar és román nyelvű.

1970-től mintegy 15 éven keresztül működött a könyvtár irodalmi köre. További működését a Securitate zaklatása tette lehetetlenné.

Nagyon sok felnőtt olvasónk vallja, hogy a könyvtárban szervezett gyermek-kori meseórák hatására szerették meg az olvasást, és váltak könyvtárlátogatókká. Éveken keresztül megszerveztük az első osztályosok ünnepélyes olvasókká avatását. Gyakoriak voltak a könyvismertetések, könyvszemlék. Évente mintegy 15-20 könyvkiállítást készítettünk, gyakran egész termet betöltőt. 1982-ben a Kőrösi Csoma Sándor halálának 140. évfordulója alkalmával minden tiltás ellenére tudományos szimpoziumot szerveztünk.

A rendszerváltás után a Kőrösi Csoma Sándor Művelődési Egyesület vette át részben a könyvtár addigi ilyen jellegű tevékenységét. A könyvtárosok az egyesület tagjaként vesznek részt a rendezvények szervezésében.

1968 után lehetőség adódott a könyvtár katalógusrendszerének megteremtésére. Három katalógus (betűrendes, szak és topográfiai) biztosítja a könyvvállománnyra vonatkozó gyors információt. Folyamatban van a Kovásznára vonatkozó helyi katalógus megszerkesztése.

Az 1989-től létrejött mintegy 200 kft és kereskedelmi társaság valamint három bankház cégtáblája hirdeti a város utcáin, hogy új időket élünk. A nagyobb intézmények és vállalatok saját könyvtárral és könyvtárossal rendelkeznek. Ezek helyzete a következő:

Az intézmény, vállalat megnevezése	A könyvtár alapítási éve	Könyvek száma	A jelenlegi könyvtáros neve
1. Kőrösi Csoma Sándor Iskolaközpont	1963	22000	Antal Éva
2. Avram Iancu 8 osztályos Általános Iskola	1948	10407	Poteica Mirela
3. 4 osztályos Általános Iskola	1982	6100	Fazakas Mária
4. Gyapjufonoda	1964	1200	Chilat Ion
5. Textil Szövetkezet	1980	1300	Imreh Emma
6. „Építő Szövetkezet”	1969	2100	Bacz Edit
7. Szívkórház	1960	10000	Bartha Rozália
8. Montana Szálló	1978	7000	Csomós Anca
9. Dacia Szálló	1977	766	Cojan Mária, Soós Ágnes, Kovács Rozália

A 43 éves városi könyvtár 1984-től az egykori – az idén éppen 100 éves – községháza és járásbíróház épületében működik. Hét helyisége nem a legmegfelelőbb feltételeket biztosítja az intézmény számára, de terjeszkedési lehetősége a művelődési ház elkészülésével megoldódik.

Reméljük, hogy a múltnak lesz folytatása is.

**Könczey Margit**